The Central Research institute
of the Armed Forces of Ukraine

Military Science. Vol. 2 No. 4 (2024)

DOI: 10.62524/msj.2024.2.4.7

Визначення шляхів нарощування спроможностей мережі територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки щодо призову за мобілізацією військовозобов'язаних та резервістів

Олександр Павлюк
Командувач Сухопутних військ Збройних Сил України
Командування Сухопутних військ Збройних Сил України
04119, вулиця Дегтярівська, 19/7, Київ, Україна
e-mail: press.ksv@post.mil.gov.ua
ORCID: 0000-0002-6520-0797

ВасильЧереп
кандидат військових наук, старший дослідник
начальник науково-дослідного управління
Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України
03049, проспект Повітряних Сил, 28 Б, Київ, Україна
e-mail: vasya.cherep1976@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3305-4518

Володимир Дідіченко
кандидат військових наук, старший науковий співробітник
науковий співробітник
Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України
03049, проспект Повітряних Сил, 28 Б, Київ, Україна
e-mail: DVP1951@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0440-2299

Іван Марко
доктор економічних наук, професор
провідний науковий співробітник
Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України
03049, проспект Повітряних Сил, 28 Б, Київ, Україна
e-mail: i.marko94@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2590-3623

Анотація. У статті розглянуто можливі шляхи нарощування спроможностей мережі територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки щодо призову за мобілізацією військовозобов'язаних та резервістів. Аналіз проведених заходів мобілізації в Україні на першому етапі воєнної агресії російської федерації проти України (2022 р.) свідчить про те, що у цілому завдання щодо комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань підготовленим людським мобілізаційним ресурсом було виконано. Продовження воєнних дій та мобілізаційних заходів протягом 2023–2024 років призвело до вичерпаності наявного підготовленого людського мобілізаційного ресурсу й зумовлює необхідність нарощування спроможностей мережі територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки щодо призову за мобілізацією військовозобов'язаних та резервістів для задоволення потреби військ (сил) Збройних Сил України у людському мобілізаційному ресурсі, їх рівномірної інтенсивної поставки для доукомплектування військових частин,

створення резервів, покриття санітарних та безповоротних втрат особового складу. Завдання щодо підвищення рівня укомплектованості бойових з'єднань і частин спонукає до пошуку дієвих та ефективних шляхів нарощування спроможностей мережі територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки щодо призову за мобілізацією військовозобов'язаних та резервістів. Здійснене оцінювання спроможностей мережі територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки щодо призову за мобілізацією військовозобов'язаних та резервістів дозволило визначити найбільш слабкі місця функціонування мережі територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки під час підготовки та проведення загальної мобілізації та визначити шляхи нарощування спроможностей мережі територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки щодо призову за мобілізацією військовозобов'язаних та резервістів. Практична реалізація визначених шляхів має забезпечити нарощування спроможностей мережі територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки щодо призову за мобілізацією військовозобов'язаних та резервістів.

Ключові слова: спроможності, мобілізація, військовозобов'язані та резервісти, територіальний центр комплектування та соціальної підтримки, комплектування, людські мобілізаційні ресурси.

Вступ (Introduction)

Аналіз заходів з комплектування людським мобілізаційним ресурсом (ЛМР) Збройних Сил України (ЗС України) та інших військових формувань (ІВФ) на першому етапі воєнної агресії російської федерації (рф) проти України (2022 р.) свідчить про те, що у цілому завдання щодо комплектування ЗС України та інших складових сил оборони було виконано. Територіальні центри комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП) змогли задовольнити потребу військ (сил) у ЛМР у спланованих державою обсягах.

Продовження воєнних дій та мобілізаційних заходів протягом 2023–2024 років призвело до вичерпаності наявного підготовленого ЛМР. Нагальна необхідність доукомплектування військових частин, створення резервів, покриття санітарних та безповоротних втрат особового складу вимагає вжиття мережею ТЦК та СП дієвих та більш ефективних заходів з нарощування спроможностей щодо призову за мобілізацією військовозобов'язаних та резервістів (ВЗ та Р).

Необхідність визначення шляхів нарощування спроможностей мережі ТЦК та СП щодо призову за мобілізацією ВЗ та Р зумовлює актуальність наукового завдання – обґрунтування заходів з нарощування спроможностей мережі ТЦК та СП щодо призову за мобілізацією ВЗ та Р.

Методологічна основа (Methodological Framework)

З огляду на російсько-українську війну, що триває, необхідність доукомплектування військових частин, створення резервів, покриття санітарних та безповоротних втрат особового складу питання щодо мобілізації набуває особливого значення й вимагає пошуку шляхів нарощування спроможностей територіальних органів комплектування задовольняти потребу військ (сил) у ЛМР.

Це питання не залишається поза увагою дослідників. У дослідженнях та публікаціях [6], [7], [9], [11], [14] акцентується увага на підвищенні ефективності мобілізації, нарощуванні спроможностей ТЦК та СП щодо призову ВЗ та Р за мобілізацією, пошуку нових підходів до мобілізації під час війни. Зокрема [11] пропонують перехід від примусової мобілізації до популяризації військової служби. У (науково-дослідна робота "Рампа-М") розглянуто питання, що стосуються оцінювання спроможностей мережі ТЦК та СП щодо призову за

мобілізацією ВЗ та Р. Надані у цій роботі рекомендації можуть служити основою визначення конкретних заходів з нарощування спроможностей мережі ТЦК та СП щодо призову за мобілізацією ВЗ та Р.

Результати та обговорення (Results and Discussions)

На підставі результатів проведених у [8] аналізу функціонування мережі ТЦК та СП під час призову за мобілізацією ВЗ та Р у ході російсько-української війни та оцінювання спроможностей мережі ТЦ та СП щодо призову за мобілізацією ВЗ та Р визначено напрями підвищення спроможностей мережі ТЦК та СП щодо призову за мобілізацією ВЗ та Р (рис. 1):

Рисунок 1. Напрями підвищення спроможностей мережі ТЦК та СП

Демографічна ситуація в державі, значна еміграція населення та міграційні процеси всередині країни, небажання деяких громадян долучатися до ЗС України чи ІВФ диктують необхідність проведення трансформації системи комплектування ЗС України, що передбачатиме нові підходи до накопичення ЛМР для задоволення потреби військ (сил) ЗС України. Перехід від не притаманних ТЦК та СП “примусових” дій під час проведення заходів з мобілізації до добровільного укладання короткострокових контрактів (наприклад, на 1 рік) із військовозобов’язаними має забезпечити створення резерву ЛМР, який може бути використаний для доукомплектування військових частин, покриття санітарних та безповоротних втрат особового складу. Водночас, держава має всіляко забезпечити соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей, встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності тощо.

Отже, завдяки новому підходу до принципів комплектування ЗС України ТЦК та СП матимуть спроможність призвати за мобілізацією для комплектування ЗС України та ІВФ необхідну кількість ВЗ та Р (за відповідними ВОС) у встановлений термін, а громадяни, користуючись своїми правами, зможуть обирати місце служби (військову частину), посаду, термін та умови проходження військової служби, що гарантовано призведе до покращення комплектування ЗС України та зменшення мобілізаційного навантаження на ТЦК та СП.

Одним зі шляхів нарощування спроможностей мережі ТЦК та СП щодо призову за мобілізацією ВЗ та Р є вжиття заходів зі зменшення впливу негативних факторів на кількість ВЗ та Р, яких мережа ТЦК та СП буде спроможна призвати за мобілізацією. Вони мають бути спрямовані на (рис. 2):

- проведення своєчасного оповіщення та охоплення оповіщенням максимальної кількості ВЗ та Р;
- підвищення оперативного обліку результатів проходження військово-лікарської комісії;
- зменшення частки тих, хто ухиляється від призову за мобілізацією.

Рисунок 2. Спрямованість заходів зі зниження впливу негативних факторів

Ці заходи потрібно здійснювати комплексно, починаючи з обліку ВЗ та Р у ТЦК та СП.

Повнота та своєчасність оповіщення ВЗ та Р значною мірою залежать від якості обліку зазначеної категорії у відповідному ТЦК та СП та його здатності якісно і в повному обсязі провести заходи щодо уточнення облікових даних ВЗ та Р та оповіщення.

Зважаючи на те, що значну кількість облікових документів ВЗ та Р зберігають на паперових носіях, їх опрацювання потребує досить значного часу й відповідної кількості працівників. З метою підвищення спроможностей ТЦК та СП щодо ведення обліку та здійснення оповіщення необхідно (рис. 3):

Рисунок 3. Основні заходи з підвищення спроможностей ТЦК та СП щодо ведення обліку та проведення оповіщення

- привести штатну чисельність працівників ТЦК та СП, відповідальних за ведення військового обліку, у відповідність до норм, визначених ПКМУ від 30.12.2022 № 1487;
- нормативно врегулювати можливість ТЦК та СП, у разі потреби, тимчасово збільшувати чисельність працівників, відповідальних за ведення обліку;
- запровадити жорстку адміністративну відповідальність ВЗ та Р за не надання або несвоєчасне надання відомостей через застосунки "Дія" та "Резерв+", неявку до ТЦК та СП для уточнення облікових даних;
- удосконалити формування електронних баз даних військового обліку ВЗ та Р, що дозволить зменшити навантаження на особовий склад, відповідальний за ведення військового обліку, та підвищити його якість, а також забезпечити доступ ВЗ та Р до своїх персональних даних з метою їх оновлення: уточнення актуальної адреси проживання, номерів телефонів, адреси електронної пошти тощо;
- переглянути процес вручення повісток ВЗ та Р, він має бути гнучким: крім вручення представниками ТЦК та СП повісток громадянам особисто під розписку в будь-якому місці, повістку можуть направляти через Укрпошту на вказану адресу проживання, на електронну адресу, на номер телефону (смс, Viber, Telegram), за місцем роботи, через застосунки "Дія", "Резерв+" тощо. При цьому повістка має вважатись врученою навіть якщо громадянин відмовився її забрати, а також якщо пошта поставила відмітку про відсутність особи за адресою місця проживання, або громадянин не підтвердив отримання повістки на електронну адресу, номер телефону;
- розробити і нормативно врегулювати порядок евакуації ТЦК та СП, знищення поточної та архівної документації на випадок загрози захоплення ворогом районів дислокації ТЦК та СП.

У зв'язку з тим, що статус "обмежено придатний до військової служби" відтепер скасовано, пропонується облік військовозобов'язаних вести за такими категоріями:

- ✓ військовозобов'язані та резервісти, які придатні до військової служби;
- ✓ військовозобов'язані та резервісти, які придатні до військової служби у військових частинах забезпечення, ТЦК та СП, навчальних центрах, установах, медичних підрозділах, підрозділах логістики, зв'язку, оперативного забезпечення, охорони;
- ✓ військовозобов'язані та резервісти, які тимчасово непридатні, тобто ті, які вимагають лікування, відпустки, звільнення від виконання службових обов'язків.

Це дозволить ТЦК та СП визначитися з призначенням ВЗ та Р до відповідних військових частин, установ та організацій, спланувати перерозподіл (у разі потреби) ВЗ та Р дефіцитних ВОС з урахуванням медичних показників.

З метою зменшення кількості військовозобов'язаних, які ухилятимуться від призову на військову службу за мобілізацією, пропонується надати додаткові повноваження ТЦК та СП, а саме:

право звертатися до поліції з проханням затримати і доставити особу, що ухиляється від вручення повісток, до ТЦК та СП;

виписувати штрафи та звертатися до суду з тим, щоб притягнути порушника до адміністративної (кримінальної) відповідальності за спрощеною процедурою.

Також пропонується посилити адміністративну (кримінальну) відповідальність ВЗ та Р за ухилення від призову не тільки у разі неявки до ТЦК та СП за повісткою на призов, а й у разі неявки за викликом для уточнення облікових даних, проходження медичного огляду.

Аналіз результатів оцінювання спроможностей мережі ТЦК та СП щодо призову за

мобілізацією ВЗ та Р [8] переконує в тому, що одним із основних показників ефективності виконання завдань призову за мобілізацією ВЗ та Р є пропускна здатність пунктів попереднього збору військовозобов'язаних (ППЗВ) районних (міських) Р (М) ТЦК та СП.

З метою нарощування спроможностей мережі ТЦК та СП щодо призову за мобілізацією ВЗ та Р пропонується розширити мережу ППЗВ шляхом створення, спільно з керівництвом відповідних територіальних громад, ППЗВ на базі відокремлених відділів Р (М) ТЦК та СП. Це дозволить не тільки збільшити пропускну здатність ППЗВ, завдяки чому зменшиться навантаження на Р (М) ТЦК та СП щодо кількості ВЗ та Р, яких приймають на відповідному ППЗВ, а й скоротити термін поставки ЛМР до пунктів зустрічі поповнення військових частин. Функції, завдання та порядок взаємодії цих ППЗВ з відповідним Р (М) ТЦК та СП мають бути нормативно закріплені.

Добровільне укладання короткострокових контрактів з військовозобов'язаними на проходження військової служби в обраних ними військових частинах за обраними спеціальностями сприятиме підвищенню якісних показників щодо призову за мобілізацією ВЗ та Р завдяки зменшенню для ТЦК та СП планових показників поставки цієї категорії ВЗ та Р.

Висновок (Conclusion)

У статті наведено дієві та ефективні, на думку авторів, шляхи нарощування спроможностей ТЦК та СП щодо призову за мобілізацією ВЗ та Р. До найбільш суттєвих належать:

- завчасне укладання короткострокових контрактів з ВЗ на проходження військової служби в обраних ними військових частинах за обраними спеціальностями;
- приведення штатної чисельності працівників ТЦК та СП, відповідальних за ведення військового обліку, у відповідність до норм, визначених керівними документами;
- запровадження жорсткої адміністративної відповідальності ВЗ та Р за не надання або несвоєчасне надання відомостей через застосунки "Дія" та "Резерв+", неявку до ТЦК та СП для уточнення облікових даних;
- удосконалення процесу вручення повісток ВЗ та Р, надання йому комплексності і гнучкості;
- посилення адміністративної (кримінальної) відповідальності ВЗ та Р за ухилення від призову не тільки у разі неявки до ТЦК та СП за повісткою на призов, а й у разі неявки за викликом для уточнення облікових даних;
- запровадження обліку ВЗ за категоріями: ВЗ та Р, які придатні до військової служби; ВЗ та Р, які придатні до військової служби у військових частинах забезпечення, ТЦК та СП, навчальних центрах, установах, медичних підрозділах, підрозділах логістики, зв'язку, оперативного забезпечення, охорони; ВЗ та Р, які тимчасово непридатні, тобто ті, які потребують лікування, відпустки, звільнення від виконання службових обов'язків;
- розширення мережі ППЗВ шляхом створення, спільно з керівництвом відповідних територіальних громад, ППЗВ на базі відокремлених відділів Р (М) ТЦК та СП.

Рекомендації (Recommendations)

Практична реалізація визначених шляхів нарощування спроможностей має забезпечити нарощування спроможностей мережі ТЦК та СП щодо призову за мобілізацією ВЗ та Р.

Матеріали статті може бути використано для обґрунтування положень керівних документів з питань проведення мобілізації та підготовки й обґрунтування пропозицій щодо нарощування необхідних спроможностей ТЦК та СП. Стаття також може бути корисна для науковців, які займаються проблематикою мобілізаційного розгортання ЗС України, та фахівців ТЦК та СП, відповідальних за ведення військового обліку, оповіщення та призов за мобілізацією ВЗ та Р.

Використані джерела (References)

1. Закон України "*Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію*" № 3633-IX (2024, 11 квітня). https://zakon.rada.gov.ua
2. Кабінет Міністрів України. (2022, 30 грудня). *Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів (1487/2022)*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1487-2022-%D0%BF#Text
3. Кабінет Міністрів України. (2022, 23 лютого). *Про затвердження Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки* (154/2022). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/154-2022-%D0%BF#Text
4. Кабінет Міністрів України. (2024, 16 травня). *Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період* (560/2024). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2024-%D0%BF#Text
5. Кабінет Міністрів України. (2024, 16 травня). *Про затвердження положень про центри рекрутингу* (564/2024). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2024-%D0%BF#Text
6. Дідіченко, В. П., & Череп, В. Л. (2021). Концептуальна модель оцінювання впливу факторів на здатність області (регіону) задовольнити потребу військ (сил) у людських мобілізаційних ресурсах. *Зб. наук. пр. ЦНДІ ЗС України*, *1* (96), 37–48.
7. Маліцький, Д. А. (2021). Комплексна методика оцінки ефективності мобілізації людських ресурсів на території відповідальності. *Social Development and Security, 11* (4), 103–111.
8. Оцінювання спроможностей мережі територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки щодо призову по мобілізації військовозобов'язаних та резервістів для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань. (2024). Звіт про НДР шифр "РАМПА-М" (остат.). *ЦНДІ ЗС України*, 139 с.
9. Павловський, О. В. (2023). Результати аналізу чисельності мобілізаційних людських ресурсів України на початок 2023 року. *Зб. наук. пр. ЦНДІ ЗС України, 1(104)*, 5–14.
10. *Про призов резервістів на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період.* Наказ Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України від 22.02.22 № 2. URL: https://document.vobu.ua/doc/10144
11. Семененко, О., Коваль, В., Добровольський, Ю., Царинник, В.,& Ованесян, Р. (2024). "Таймлайн"-мобілізація – шлях від примусу до популяризації військової служби в умовах війни: право вибору – спосіб ефективного комплектування людськими ресурсами. *Military Science, 2* (2), 159–179.
12. *Територіальний центр комплектування та соціальної підтримки*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki
13. *Уроки російсько-української війни 2022 року: воєнні аспекти: інф. матер. Аналіз проведення в Україні мобілізаційних заходів у 2022 році.* (2022). Звіт № 25. ЦНДІ ЗС України. 60 с.
14. Череп, В. Л. (2023). Результати аналізу заходів комплектування мобілізаційними людськими ресурсами ЗС України та інших військових формувань під час їх мобілізаційного

розгортання у 2022 році: проблемні питання та шляхи їх вирішення. *Зб. наук. пр. ЦНДІ ЗС України*, *1* (104), 105–116.

15. *Що таке ТЦК в Україні: повноваження, структура та обов'язки органу.* URL: https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20240614-shho-take-tczk-v-ukrayini-povnovazhennya-struktura-ta-obovyazky-organu/

Identifying capability build up methods for the territorial recruitment network and social support centres for mobilisation of conscripts and reservists

Oleksandr Pavlyuk
Commander of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine
Command of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine
04119, Degtiarivska Street, 19/7, Kyiv, Ukraine
e-mail: press.ksv@post.mil.gov.ua
ORCID: 0000-0002-6520-0797

Vasyl Cherep
Candidate of Military Sciences (PhD in Military Science), Senior Researcher
Chief of the Scientific and Research Department
The Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine
03049, Povitrianykh Syl avenue, 28 B, Kyiv, Ukraine
e-mail: vasya.cherep1976@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3305-4518

Volodymyr Didichenko
Candidate of Military Sciences (PhD in Military Science), Senior Researcher
Research Fellow
The Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine
03049, Povitrianykh Syl avenue, 28 B, Kyiv, Ukraine
e-mail: DVP1951@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0440-2299

Ivan Marko
Dr of economic sciences, professor
Leading Research Fellow
The Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine
03049, Povitrianykh syl avenue, 28 B, Kyiv, Ukraine
e-mail: i.marko94@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2590-3623

Abstract. The article examines possible methods of increase the territorial recruitment network`s capability and social support centres to mobilisation of conscripts and reservists. An analysis of the mobilisation activities carried out in Ukraine during the first stage of the military aggression of the russian federation against Ukraine (2022) confirms that, in general, the task of staffing the Armed Forces of Ukraine and other military formations with trained human

mobilisation resources was fulfilled. The continuation of hostilities and mobilisation activities during 2023-2024 has led to the exhaustion of the available trained human mobilisation resource and necessitates enhancing the capabilities of the network of territorial recruitment and social support centres to call up conscripts and reservists to meet the needs of the troops (forces) of the Armed Forces of Ukraine in human mobilisation resources, their balanced and intensive supply for staffing military units, creating reserves, covering sanitary and irrecoverable losses of personnel. The task of increasing the level of staffing of combat formations and units prompts the search for effective and efficient ways to increase the capabilities of the network of territorial recruitment and social support centres to conscript persons liable for military service and reservists. The assessment of the capabilities of the network of territorial recruitment and social support centres for mobilisation of conscripts and reservists allowed to identify the weakest aspects of the network of territorial recruitment and social support centres during the preparation and conduct of general mobilisation and to identify ways to increase the capabilities of the network of territorial recruitment and social support centres for mobilisation of conscripts and reservists. The practical implementation of the identified methods should ensure the capability build up the territorial recruitment network`s capability and social support centres for conscription of persons liable for military service and reservists.

Keywords: capabilities, mobilisation, conscripts and reservists, territorial recruitment and social support centre, recruitment, human mobilisation resources.